

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЩОДО
ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ
ЗНАНЬ УЧНІВ 5-Х КЛАСІВ
З ПРЕДМЕТУ „ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА”**

Тетяна Коваленко

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

Аннотация

В статье раскрываются инновационные подходы по формированию теоретических знаний учеников 5-х классов. Нами предложено использование активных методов обучения для повышения интереса детей к занятиям физической культурой. Представлены результаты научных исследований специалистов, которые занимались проблемой формирования теоретических знаний школьников различных возрастных групп. Их анализ показывает необходимость научной разработки инновационных подходов по формированию теоретических знаний, которые способствуют повышению интереса учеников 5-х классов к занятиям физической культурой и спортом. Одним из таких подходов является использование интерактивных методов обучения в процессе урока физической культуры для повышения уровня теоретической подготовки школьников.

Ключевые слова: инновационные подходы, теоретические знания, урок физической культуры, школьники.

Annotation

The article describes the innovative approaches to building of theoretical knowledge for 5th grade pupils. We have offered the usage of active learning methods to increase children's interest in physical training classes. The results of scientific researches of specialists who deal with the formation of pupils' theoretical knowledge of different age groups. Their analysis shows the need of innovative approaches development the formation of theoretical knowledge that increase 5-th grade pupils' interest in physical training and sports classes. One such approaches is the use of active learning methods in during Physical Culture lessons to raise the level of theoretical training of pupils.

Key words: innovative approaches, theoretical knowledge, physical education, school.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з головних напрямків роботи загальноосвітніх навчальних закладів є діяльність, яка спрямована на збереження фізичного здоров'я дітей. Дбати про фізичне здоров'я, формувати розумові і фізичні якості покликана фізична культура і спорт. Збереження фізичного, психічного і соціального здоров'я дітей – одне з найважливіших завдань нашого суспільства.

За сучасними уявленнями здоров'я не розглядається як суто медична проблема. Узагальнені підсумки досліджень залежності здоров'я людини від різних чинників переконують, що стан системи охорони здоров'я обумовлює в середньому лише близько 10% всього комплексу впливів, решта 90% припадає на екологію (20%), спадковість (20%) і найбільше – на умови і спосіб життя (майже 50%). Як зазначає В.В. Абрамов, важливим показником здоров'я дитячого населення в цілому є фізичний розвиток дітей та підлітків [1]. Матеріали Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації» засвідчують, що серед 6–18-річних учнів 56% мають низький рівень фізичного здоров'я, 36% – нижчий за середній і лише 7,5% – високий.

У зв'язку з вищезазначеним, залучення шкільної молоді до

систематичних занять фізичною культурою і спортом є постійною та досить актуальною проблемою. Тому вирішення її не може вважатися реальним без оволодіння учнями знань про значення фізичної культури і спорту.

На даний час традиційний урок фізичної культури забезпечує, в середньому до 20% необхідної тижневої рухової активності, близько 50% дітей не мають стійкого інтересу до уроків з фізичної культури [3].

Відомо, що кожний урок у загальноосвітній школі повинен сприяти розвитку пізнавальних інтересів учнів, придбанню ними навичок самостійного поповнення знань [19].

Проблеми підвищення ефективності уроку фізичної культури обумовлюють реалізацію сучасних інноваційних педагогічних технологій націлених на формування у школярів знань в галузі фізичної культури, що сприяє підвищенню інтересу дітей до занять фізичними вправами, активно розглядалися дослідниками в останні роки [10,16].

Незважаючи на таке велике значення, питанням засвоєння теоретичного матеріалу з фізичної культури в школі, довгий час не приділялося належної уваги. В результаті до теперішнього часу не розроблена ефективна і загальноприйнята методика формування знань з цього предмету.

Аналіз спеціальної літератури дає підстави стверджувати, що формування знань з предмету «Фізична культура» учнів загальноосвітніх шкіл має велике значення. Але на нинішньому етапі існують проблеми в плануванні, організації та методиці викладання теоретичного матеріалу в системі уроків фізичної культури. Тому дослідження в даному напрямку є актуальними.

Дослідження проводилося згідно зі Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015рр.

за темою «Науково-теоретичні основи інноваційних технологій у фізичному вихованні різних груп населення» (номер Державної реєстрації 0111U001169).

Мета: визначити інноваційні підходи щодо формування теоретичних знань школярів 5-х класів в процесі викладання уроків фізичної культури .

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, педагогічне спостереження.

Аналіз результатів досліджень та їх обговорення. Дослідження Д.Солопчука [21], з проблеми формування здорового способу життя показали, що загальний рівень знань про здоровий спосіб життя низький, а теоретичні відомості на уроках фізичної культури повідомляються не в повному обсязі, безсистемно.

Як зазначає Т. Ю. Круцевич [11], специфіка фізичного виховання полягає в тому, що усвідомлена інформація стає мотивованим стимулом до виконання фізичних вправ, використання сил природи і формування такого способу життя, який би сприяв досягненню як особистісних, так і суспільних цілей.

Основою формування теоретичних знань з фізичної культури, які є необхідною складовою фізкультурної освіти, є способи діяльності, тобто рухові вміння та навички, за рахунок яких виконуються різноманітні фізичні вправи. Таким чином, теоретичні знання безпосередньо впливають на якість процесу фізичного виховання учнів [17].

Формування теоретичних знань з фізичної культури привертало увагу багатьох науковців. Так, підвищенню ефективності формування знань з фізичної культури учнів молодшої школи присвячено праці Москаленко Н.В [16,17], де представлено новий підхід до формування теоретичних знань у поєднанні з руховою діяльністю в системі інтегрованих уроків фі-

зичної культури на основі розвитку творчої активності особистості, прагнення до активної участі дитини у навчальному процесі з використанням принципу розвиваючого навчання. Для учнів старших класів Долбишевою Н. Г. [6], пропонується формування загальних та спеціальних знань про фізичне здоров'я на теоретичному, методичному й практичному рівнях в системі самостійних занять з використанням традиційних і нетрадиційних видів фізичних вправ. Дубогай О. Д. зазначає, що цілеспрямоване формування знань повинно здійснюватися через розвиток в учнів творчої активності через інтегровану діяльність, яка включає в себе і пізнання, і спілкування, і гру, і посильну працю [7].

М. Зубаль [8] основну ідею теоретичної підготовки учнів зводить на досягнення ситуації «включення» самої особи школяра в цей процес на рівні свідомості, самосвідомості в комплексному прояві та сприйманні «особисте я», «моє здоров'я», «здоровий спосіб життя», «заняття фізичними вправами».

А. В. Кучерова [13], запропонувала нову форму вивчення теоретичного матеріалу з використанням «пізнавально-практичного уроку» з фізичної культури в школі, який відіграє, на погляд вчених, провідну роль в мотивації фізкультурної діяльності.

К. Огніста запропонувала нові підходи до формування теоретичних знань з використанням наочної інформації, творчих завдань, дидактичних ігор зі спортивною тематикою.

Потребує вивчення питання формування теоретичних знань, які є передумовою виховання потреби у заняттях фізичними вправами, глибокого і стійкого інтересу. Важливо зазначити, що на думку фахівців, знання сприяють якісному оволодінню руховими навичками, формуванню потреби до фізичного вдосконалення,

усвідомленого ставлення до свого здоров'я [2,23].

Найважливішим завданням для дітей підліткового віку є забезпечення загальної освіти у сфері фізичної культури, засвоєння знань, створення у школярів цілісного уявлення про це явище як елементу загальної культури людини і суспільства.

Практика показує, що відсутність у школярів теоретичних знань з фізичної культури різко знижує ефективність навчання і виховання, зменшує інтерес до занять фізичними вправами, заважає прищепленню учням позитивного ставлення і потреби до систематичних самостійних занять фізичною культурою. Значення теоретичного матеріалу сприяє суттєвому підвищенню цілеспрямованості та ефективності процесу фізичного виховання, що вимагає вирішення даної проблеми.

Одним з перспективних підходів на сьогодні, які пропонують вчені, є інтерактивні технології навчання, котрі можна використовувати на уроках фізичної культури.

Навчання за інтерактивними методами передбачає таку організацію навчальної діяльності, при якій вчитель сам оперує навчальним змістом, що, безумовно, веде до глибокого і усвідомленого засвоєння матеріалу.

Ми вважаємо, що сьогодні для школярів 5-х класів одним зі способів формування теоретичних знань є використання інтерактивних методів протягом уроку фізичної культури. Ми пропонуємо використовувати на уроках фізичної культури наступні інтерактивні методи: «Мікрофон», «Велике коло», «Акваріум», «Мозковий штурм», «Дискусія», «Презентація» та ін., в кінці основної частини заняття протягом 10-15 хв. Використання даних методів буде залежати від змісту навчальної програми «Фізична культура 5–9 класи». Для ефективного засвоєння знань, нами використовувався

зошит для учнів 5-х класів «Фізкультуркін в країні Спортландія». Це сприятиме цілеспрямованому формуванню у школярів системи знань, формуванню інтересу до визначених видів рухової активності, підвищенню емоційного стану учнів.

Впровадження інтерактивних технологій навчання – це особливий педагогічний рух, який завжди містить у собі елементи творчої інтерпретації. Робота в інноваційному режимі вимагає побудови педагогом освітнього простору на основі врахування постійно змінних інтересів і освітніх потреб дітей, а також здійснення індивідуального підходу до кожного учасника навчального процесу [8].

Застосування інтерактивних методів, групових технологій – це суб'єкт-суб'єктна взаємодія між викладачами і учасниками, які сприятимуть розвитку ініціативності, наполегливості, рішучості, відповідальності, об'єктивному відношенню до себе.

На відміну від традиційних методів навчання, які побудовані на парадигмі «підтримуючого навчання», тобто не принципи трансляції та відтворення учнем готових зразків навчальної діяльності, інноваційні технології мають перевагу у **наступному**:

– засвоєння знань, умінь, навичок з мети освіти перетворюються на засіб розвитку здібностей; на зміну «суб'єкт-об'єктній логіці дії на учня приходить логіка сприяння, співпраці, коли вчитель і учень не протистоять один одному, а виступають один за одного як партнери сумісного розвитку;

– стає суб'єктом свого власного розвитку, розглядається як самооцінка особи. Відповідно міняється і критерій цінності вчителя – він цінується не за те, що більше знає, а за те, що уміє організувати процес саморозвитку учня і себе самого;

– стереотипне відтворення учнями стандартного мінімуму наочних знань, умінь, навичок і

готових істин міняється на проектування і організацію освітнього середовища, сприяючого розкриттю природних даних, саморозвитку і пізнавальних, фізичних і духовних здібностей;

– змінюється ідеологія освіти. Мова йде про розвиток глобального мислення і формування громадянина, здатного забезпечувати стійкий суспільний і економічний розвиток в масштабі своєї країни;

– все актуальнішою стає вимога екологічності освітніх технологій, тобто відповідності цілей, змісту, методів навчання і освітнього середовища власній природі людини і його розвитку як істоти, що втілює в собі біологічну і соціальну суть, останнє десятиліття багато хто починає говорити про духовну суть людини, а ми додаємо до цього ще і психічну суть;

– підсилює роль психологічного супроводу освітнього процесу, змінюючи таким чином традиційне співвідношення між дидактикою і психологією, виводячи навчально-виховний процес на психодидактичний рівень. Під психодидактикою і відповідно під психолого-дидактичною системою ми розуміємо пріоритетне використання психологічних закономірностей розвитку здібностей людини як початкову підставу для побудови освітніх технологій і систем [18].

За даними теоретико-експериментальних досліджень Н. А. Леонтьєвої [14], Є. А. Логвінової [15], О. Я. Савченко [19], Т. В. Шестакової [22] та ін., кардинальне реформування освіти спричинило виникнення соціального попиту на вчителя, який не тільки опанував стереотипними прийомами педагогічної професії, а й виявляється здатним до інноваційної професійної діяльності. Більшість учителів, незалежно від стажу та досвіду роботи, відчують серйозні труднощі у впровадженні освітніх інновацій в навчально-виховний процес навчальних закладів.

Для того, щоб слідувати вимогам часу, в сучасних інститутах післядипломної педагогічної освіти запроваджується інтенсифікація освітнього процесу за допомогою використання сучасних підходів навчання і створення психологічного комфортного середовища. Обов'язковими умовами сучасних підходів є висока активність вчителів, які проходять перепідготовку у навчальному процесі, опора на їхній індивідуальний досвід, створення на заняттях проблемних ситуацій. Сутність сучасних підходів навчання полягає в тому, що вчителі і викладачі були рівноправними, рівнозначними суб'єктами і знаходилися у постійній активній взаємодії [4].

Дані підходи у Дніпропетровській області реалізують у 530 загальноосвітніх навчальних закладах, завдяки тому, що Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, здійснює підготовку вчителів фізичної культури по використанню інтерактивних методів навчання в процесі фізичного виховання школярів.

Ефективність такої роботи підтверджується дослідженнями, які були проведені В. А. Савченко, яка науково обґрунтувала та експериментально перевірила ефективність педагогічних умов застосування інноваційних технологій навчання в системі післядипломної педагогічної освіти вчителів фізичної культури початкових класів.

Система фізичного виховання в навчальних закладах, яка існує на сьогоднішній день, не сприяє гармонійному розвитку школярів, і лише впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах новітніх оздоровчих технологій навчання дозволить покращити стан їхнього фізичного, психічного здоров'я. Розробка і впровадження інноваційних технологій навчання, оздоровчих занять зі школярами є однією з актуальних задач сучасного фізичного виховання [9].

Висновки

Аналізуючи наукову, навчальну і методичну літературу, можна стверджувати, що знання є провідним компонентом змісту освіти з фізичної культури. Відповідно до «Державного стандарту базової і повної середньої освіти» та теоретико-методичного матеріалу з предмета «Фізична культура» учням необхідно засвоїти значний обсяг знань з питань фізичного здоров'я, тому виникає потреба в інноваційних підходах до планування та організації викладання теоретичного, методичного й практичного матеріалу з предмета «Фізична культура». Ми вважаємо, що традиційна система фізичного виховання потребує вдосконалення. У світлі вищезначеного виникає необхідність розробки технологій фізичного виховання, які б задовольняли інтереси та потреби школярів, були спрямовані на корекцію параметрів фізичного розвитку, підвищення рівня здоров'я та фізичної підготовленості, а також обумовлювали належний рівень теоретичних знань з фізичного виховання.

Література

1. Абрамов А. Российское образование в XXI веке: новые рубежи (к концепции стратегии развития) / А. Абрамов, М. Грабиленков // Русский журнал, 2001. – 27 авг. – С.2-6.
2. Ареф'єв В.Г., Єдинак Г.А. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту): [навчальний посібник] / В.Г. Ареф'єв, Г.А. Єдинак. – Кам'янець-Подільський : Абетка НОВА, 2001. – 384 с.
3. Безверхня Г.В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5-11 класів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.пед. наук.: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Т. В. Безверхня. – Львів. – 2004. – 22с.

4. Гвозд'їй С.П. Інтерактивні методи у підготовці майбутнього вчителя до викладання основ здорового способу життя та безпечної поведінки. /Проблеми освіти: Наук.-метод.зб. /Кол. Авт.. – К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. 2006. – Вип.49.– 234 с.
5. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: [монографія]/ Л.І.Даниленко. – 2-е видання. – К.: Логос, 2002. – 140 с.
6. Долбишева Н.Г. Теоретико-методичні основи формування знань про фізичне здоров'я в системі фізичного виховання у старшокласників: дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02 / Долбишева Ніна Григорівна. – Д., 2005. – 190 с.
7. Дубогай О.Д. Розвиток творчої особистості школяра засобами фізичної культури / Дубогай О.Д. // Нива знань, 1999. – № 3. – С. 52 –54.
8. Зубаль М. Теоретична підготовка у фізичному вихованні школярів 1-11 класів загальноосвітньої школи // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми розвитку «Спорт для всіх» у контексті європейської інтеграції України».- Т., 2004.- С. 258-260
9. Комков А.Г. Особенности физической активности школьников различных стран / Комков А.Г. // Современный олимпийский спорт и спорт для всех. – 2007. – Ч.1. – С. 533-536.
10. Кремечек Г.А. Методологічні аспекти викладання безпеки життєдіяльності в навчальних закладах / Кремечек Г.А. // Проблеми освіти. – 2006. – №49 – С.85-89.
11. Круцевич Т. Мотиваційний підхід до організації процесу фізичного виховання у школі / Круцевич Т. // Наукові записки. Педагогіка: зб. наук. праць.

- Тернопіль, 2004. – С. 35-39.
12. Круцевич Т.Ю. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення: навч. посібник / Т.Ю. Круцевич, Г.В. Безверхня. – К.: Олімпійська література, 2010. – 248 с.
13. Кучерова А.В. «Познаватель-но-практический урок» физической культуры в школе // *Modern Olympic Sport and Sport for All, Warsaw, June 6-9, 2002.* – С. 255-256.
14. Леонтьева Н.А. Планирование теоретических и практических компонентов в профессиональном обучении студентов факультетов ФК : дис. ... канд. пед. наук. / Н.А. Леонтьева – М., 2001. – 181 с.
15. Логвина Е.А. Современные подходы в организации внеклассной работы с детьми младшего и среднего школьного возраста / Логвина Е.А. // *Физическое воспитание и спорт в системе образования как фактор физического и духовного оздоровления нации.* – 2009. – Т.3. – Ч.2. – С. 181-184.
16. Москаленко Н.В. Створення інноваційної програми розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх школах / Н.В. Москаленко // *Спортивний вісник Придніпров'я.* – 2005. № 2. – С. 37-40.
17. Москаленко Н.В. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми шкільного віку / Н.В. Москаленко // *Спортивний вісник Придніпров'я.* – 2007. – №1. – С. 16-21.
18. Савченко В.А. Педагогічні умови застосування інноваційних технологій з фізичного виховання у післядипломній підготовці вчителів початкових класів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04/ Савченко Вікторія Анатоліївна // *Держ. вищ. навч. закл. «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Сковороди».* – Переяслав-Хмельницький, 2012. – 19 с.
19. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів / Савченко О.Я. – К.: Рад.шк., 1982. – 176с.
20. Сінгаєвський С. Фізичне виховання школярів / Станіслав Сінгаєвський // *Фізичне виховання в школі.* – 1999. – №2. – С. 25-28.
21. Солопчук Д. Проблеми формування здорового способу життя в учнів загальноосвітніх шкіл / Д. Солопчук // *Молода спортивна наука України: зб. наук. праць.* – Львів, 2003. – Вип.7. – Т. 2. – С. 120-122.
22. Шестакова Т.В. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / Шестакова Тетяна Віталіївна. – Київ: Нац. пед. ун-т ім. Драгоманова. – К., 2006. – 23с.
23. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Шиян Б.М. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – Ч.1. – 272с.

